

Guía Docente				
Datos Identificativos			2020/21	
Asignatura (*)	Seguridade Social Complementaria	Código	760492001	
Titulación	Mestrado Universitario en Xestión e Dirección Laboral (Plan 2011)			
Descriptor				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Mestrado Oficial	1º cuatrimestre	Primeiro	Obrigatoria	3
Idioma	Castelán			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Dereito Público			
Coordinación	Lopez Arránz, María Asuncion	Correo electrónico	a.larranz@udc.es	
Profesorado	Lopez Arránz, María Asuncion	Correo electrónico	a.larranz@udc.es	
Web				
Descrición xeral	Nesta materia analízanse os distintos instrumentos de previsión social complementaria que existen en España, especialmente as melloras voluntarias da Seguridade Social.Profúndase nos problemas competenciais entre as Comunidades Autónomas e o Estado en materia de protección social complementaria. Se se conceptualizan as melloras voluntarias da Seguridade Social para posteriormente propor a negociación colectiva como vía idónea para albergar as dicir melloras.			

Plan de continxencia

1. Modificacións nos contidos

? Non se realizarán cambios

2. Metodoloxías

Metodoloxías docentes que se manteñen

? Sesión maxistral(computa na avaliación)

? Estudo de casos(computa na avaliación)

? Presentación oral (computa na avaliación)

? Prueba de resposta múltiple (computa na avaliación)

? Atención personalizada

Metodoloxías docentes que se modifican

No decaen ninguna.

3. Mecanismos de atención personalizada ao alumnado

As ferramentas empregadas (Moodle, Teams, etc.).

? Correo electrónico: Diariamente. De uso pra facer consultas, solicitar encontros virtuais para resolver dúbidas e facer o seguimento dos traballos tutelados.

? Moodle: Diariamente. Segundo a necesidade do alumando. Dispoñen de ?foros temáticos asociados aos módulos? da materia, para formular as consultas necesarias. Tamén hai ?foros de actividade específica? para desenvolverOS estudo de casos, a través das que se se pon en práctica o desenvolvemento de contidos teóricos da materia.

? Teams: 1 sesión semanal en gran grupo para o avance dos contidos teóricos e dos testudos de casos na franxa horaria que ten asignada a materia no calendario de aulas da facultade.

De 1 a 2 sesións semanais (ou mais segundo o demande o alumnado) en pequeno grupo (ate 6 persoas), para o seguimento e apoio na realización dos ?estudos de casos?. Esta dinámica permite facer un seguimento normalizado e axustado as necesidades da aprendizaxe do alumando para desenvolver o traballo da materia.

4. Modificacións na avaliación

metodoloxía (% nopeso da cualificación) e a súa descrición.

Estudo de casos (15%): En relación co Estudo de casos valorarase:

X A profundidade do contido.

X O dominio das aplicacións utilizadas na elaboración das propostas socioeducativas.

X O tratamento dunha linguaxe propia do contexto disciplinar.

X A utilización de fontes documentais complementarias e actuais.

Sesión Maxistral (20%): En relación coa Sesión Maxistral valorarase:

X La presencia activa por teams.

Presentación oral (5%): En relación coa presentación oral:

X A presentación e a claridade da exposición

Proba de Resposata múltiple (60%): En relación coa resposta multiple:

X Permite conocer los conocimientos adquiridos

Observacións de avaliación:

(Para o alumnado con dedicación completa, alumnado a tempo parcial, requisitos para superar a

materia, condicións da avaliación na 2ª oportunidade, etc.)

Mantéñense as mesmas que figuran na guía docente, agás que:

? As referencias ao cómputo da asistencia, que só se realizará respecto das sesión que houbo presencial ate o momento no que se suspendeu a actividade presencial.

1. SITUACIÓNS:

A) Alumnado con dedicación completa:

Asistencia/participación nas actividades de clase mínima do 80%:

a) Elaboración e presentación dos traballos de pequeno grupo (100%).

B) Alumnado con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e dispensa académica de exención de asistencia, segundo establece a "NORMA QUE REGULA O RÉXIME DE DEDICACIÓN AO ESTUDO DOS ESTUDANTES DE GRAO NA UDC (Arts. 2.3; 3.b e 4.5) (29/5/212):

Asistencia/participación nas actividades de clase mínima do 80%:

a) Elaboración e presentación dos traballos de pequeno grupo (100%).

2. REQUISITOS PARA SUPERAR A MATERIA:

1. Asistir e participar regularmente nas actividades da clase.
2. Obter unha puntuación do 50% do peso de cada unha das partes obxecto de avaliación (estudo de casos , proba de resposta múltiple, sesión magistral, presentación oral).
3. Entregar e expoñer os estdos de casos na data que se indique.
4. A oportunidade de xullo estará sometida aos mesmos criterios que a de xuño.

5. Modificacións da bibliografía ou webgrafía

Non se realizarán cambios. Xa dispoñen de todos os materiais de traballo da maneira dixitalizada en Moodle.

Competencias do título

Código	Competencias do título
A7	Analizar a Seguridade Social dos traballadores que circulan no ámbito da Unión Europea.
A11	Elaborar planes de Recursos Humanos, coherentes co obxectivo a acadar.
B2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornas novas ou pouco coñecidas dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
B3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e enfrontarse á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vencelladas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
B4	Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións (e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan) a públicos especializados e non especializados dun modo claro e sen ambigüidades.
B5	Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permitan continuar estudando dun modo que haberá de ser en gran medida autodirixido ou autónomo.
B6	Adquirir un coñecemento amplo das institucións básicas do ámbito socio-laboral especialmente do Dereito do Traballo e da Seguridade Social.
B7	Desenvolver os coñecementos, habilidades e aptitudes que permitan unha idónea dirección e xestión laboral.
B8	Saber recoñecer os aspectos económicos da Seguridade Social e das Relacións Laborais.
B9	Desenvolver a capacidade de organización, planificación e toma de decisións.
B10	Adquirir os coñecementos necesarios nos campos laboral, tributario e de Seguridade Social para prestar servizos de asesoría socio-laboral.
C1	Expresarse correctamente, tanto de forma oral coma escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma.
C2	Dominar a expresión e a comprensión de forma oral e escrita dun idioma estranxeiro.
C3	Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C4	Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común.
C5	Entender a importancia da cultura emprendedora e coñecer os medios ao alcance das persoas emprendedoras.

Resultados da aprendizaxe

Resultados de aprendizaxe	Competencias do título		
B3 Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e enfrontarse á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vencelladas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.		BP3	
B4 Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións (e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan) a públicos especializados e non especializados dun modo claro e sen ambigüidades.		BP4	
C1 Expresarse correctamente, tanto de forma oral coma escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma.			CM1
C2 Dominar a expresión e a comprensión de forma oral e escrita dun idioma estranxeiro.			CM2
C4 Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común.			CM4
B2 Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornas novas ou pouco coñecidas dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.		BP2	
B5 Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permitan continuar estudando dun modo que haberá de ser en gran medida autodirixido ou autónomo.		BP5	
C3 Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.			CM3
C5 Entender a importancia da cultura emprendedora e coñecer os medios ao alcance das persoas emprendedoras.			CM5
A11 Elaborar planes de Recursos Humanos, coherentes co obxectivo a acadar.	AP11		

A7 Analizar a Seguridade Social dos traballadores que circulan no ámbito da Unión Europea.	AP7		
6 Adquirir un coñecemento amplo das institucións básicas do ámbito socio-laboral especialmente do Dereito do Traballo e da Seguridade Social.		BP6	
B7 Desenvolver os coñecementos, habilidades e aptitudes que permitan unha idónea dirección e xestión laboral.		BP7	
B8 Saber recoñecer os aspectos económicos da Seguridade Social e das Relacións Laborais.		BP8	
B9 Desenvolver a capacidade de organización, planificación e toma de decisións.		BP9	
B10 Adquirir os coñecementos necesarios nos campos laboral, tributario e de Seguridade Social para prestar servizos de asesoría socio-laboral.		BP10	

Contidos	
Temas	Subtemas
1.- INTRODUCCIÓN A LA SEGURIDAD SOCIAL COMPLEMENTARIA .	1. Introducción. 2. Evolución histórica. 3. Fundamento constitucional. 4. Características de la previsión social complementaria. 5. Igualdad y no discriminación por razón de sexo en la protección social
2. LAS MEJORAS VOLUNTARIAS DE SEGURIDAD SOCIAL Y LOS SERVICIOS SOCIALES DE LA SEGURIDAD SOCIAL.	1. Introducción. 2. Mejoras voluntarias de prestaciones temporales. 3. Mejora de la prestación por desempleo. 4. Servicios sociales de la Seguridad Social.
3. LOS PLANES Y FONDOS DE PENSIONES	1. Introducción. 2. Concepto, caracteres y modalidades. 3. Aportaciones y Contingencias protegibles. 4. Prestaciones 5. Derechos consolidados
4. MUTUALIDADES DE PREVISIÓN SOCIAL Y FUNDACIONES LABORALES	1. Concepto y clases de mutualidades de previsión social. 2. Constitución, funcionamiento y prestaciones. 3. Definición y elementos de las fundaciones laborales. 4. Constitución.
5. LOS SEGUROS PRIVADOS	1. Introducción 2. Concepto 3. Elementos 4. Especial consideración del seguro colectivo de vida
6. ACCIÓN SOCIAL EN LA EMPRESA Y NEGOCIACIÓN COLECTIVA	1. Introducción. 2. Aspectos institucionales. 3. Objetivos de los actores sociales. 4. Cauces de instrumentalización de la protección social. 5. Los convenios colectivos fuente de compromisos por pensiones.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Presentación oral	B3 B4 C1 C2 C4	1	2	3
Estudo de casos	B2 B5 B7 B8 B9 B10 C3 C5	4	16	20
Proba de resposta múltiple	A11 B6	6	36	42
Sesión maxistral	A7	8	0	8
Atención personalizada		2	0	2
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado				

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Presentación oral	Intervención inherente aos procesos de ensino-aprendizaxe baseada na exposición verbal a través da que o alumnado e profesorado interactúan dun modo ordenado, propoñendo cuestións, facendo aclaracións e expoñendo temas, traballos, conceptos, feitos ou principios de forma dinámica.

Estudo de casos	Metodoloxía onde o suxeito se enfrenta ante a descrición dunha situación específica que suscita un problema que ten que ser comprendido, valorado e resolto por un grupo de persoas, a través dun proceso de discusión. O alumno sitúase ante un problema concreto (caso), que lle describe unha situación real da vida profesional, e debe ser capaz de analizar unha serie de feitos, referentes a un campo particular do coñecemento ou da acción, para chegar a unha decisión razoada a través dun proceso de discusión en pequenos grupos de traballo.
Proba de resposta múltiple	Proba obxectiva que consiste en formular unha cuestión en forma de pregunta directa ou de afirmación incompleta, e varias opcións ou alternativas de resposta que proporcionan posibles solucións, das que só unha delas é válida.
Sesión maxistral	Exposición oral complementada co uso de medios audiovisuais e a introdución de algunhas preguntas dirixidas aos estudantes, coa finalidade de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe. A clase maxistral é tamén coñecida como ?conferencia?, ?método expositivo? ou ?lección maxistral?. Esta última modalidade sóese reservar a un tipo especial de lección impartida por un profesor en ocasións especiais, cun contido que supón unha elaboración orixinal e baseada no uso case exclusivo da palabra como vía de transmisión da información á audiencia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	A atención personalizada que se describe en relación a estas metodoloxías concíbese como momentos de traballo presencial co profesor, polo que implican unha participación obrigatoria para o alumnado. A forma e o momento en que se desenvolverá indicárase en relación a cada actividade ó longo do curso según o plan de traballo da asignatura.
Proba de resposta múltiple	
Presentación oral	
Estudo de casos	

Avaliación

Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	A7	Exposición oral complementada co uso de medios audiovisuais e a introdución de algunhas preguntas dirixidas aos estudantes, coa finalidade de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe. A clase maxistral é tamén coñecida como ?conferencia?, ?método expositivo? ou ?lección maxistral?. Esta última modalidade sóese reservar a un tipo especial de lección impartida por un profesor en ocasións especiais, cun contido que supón unha elaboración orixinal e baseada no uso case exclusivo da palabra como vía de transmisión da información á audiencia.	20
Proba de resposta múltiple	A11 B6	Proba obxectiva que consiste en formular unha cuestión en forma de pregunta directa ou de afirmación incompleta, e varias opcións ou alternativas de resposta que proporcionan posibles solucións, das que só unha delas é válida.	60
Presentación oral	B3 B4 C1 C2 C4	Intervención inherente aos procesos de ensino-aprendizaxe baseada na exposición verbal a través da que o alumnado e profesorado interactúan dun modo ordenado, propoñendo cuestións, facendo aclaracións e expoñendo temas, traballos, conceptos, feitos ou principios de forma dinámica.	5
Estudo de casos	B2 B5 B7 B8 B9 B10 C3 C5	Metodoloxía onde o suxeito se enfrenta ante a descrición dunha situación específica que suscita un problema que ten que ser comprendido, valorado e resolto por un grupo de persoas, a través dun proceso de discusión. O alumno sitúase ante un problema concreto (caso), que lle describe unha situación real da vida profesional, e debe ser capaz de analizar unha serie de feitos, referentes a un campo particular do coñecemento ou da acción, para chegar a unha decisión razoada a través dun proceso de discusión en pequenos grupos de traballo.	15

Observacións avaliación

Los alumnos que tengan reconocido la dedicación a tiempo parcial, podrán superar la asignatura a través de un examen teórico práctico, que se llevará a cabo en la fechas establecidas oficialmente por la Facultad de Ciencias del Trabajo. En cuanto a los requisitos de la primera convocatoria serán los mismos que en la primera.

Fontes de información

Bibliografía básica	- AGUILERA IZQUIERDO, A. (2001). Pensiones privadas: obligaciones de las empresas y garantías de los trabajadores. Madrid: Civitas - CASAS BAAMONDE, M.E. (1977). Autonomía colectiva y Seguridad Social. Madrid - FERNÁNDEZ DOMÍNGUEZ, J.J (1999). Protección social complementaria de accidentes de trabajo y enfermedades profesionales. Valencia: Tirant lo Blanch - GALA DURÁN, C (1995). El régimen jurídico de las mejoras voluntarias de prestaciones de la Seguridad Social. Barcelona: Bosch - GONZÁLEZ-POSADA MARTÍNEZ, E. (ed.), (1997). >Los planes de pensiones en el sistema de protección social: el modelo de pensiones complementarias. Madrid; MTAS - MALDONADO MOLINA, F.J., (2001). Las mutualidades de previsión social como entidades asegur. Granada: Comares - MARTÍN VALVERDE, A. (1970). Las mejoras voluntarias de la Seguridad Soci. Sevilla:Universidad de Sevilla-Instituto García Oviedo - ROQUETA BUJ, R. (2010). Las mejoras voluntarias de la Seguridad Social. Madrid: Actualidad Laboral - VALDÉS DE LA VEGA, B. (1999). Mejoras voluntarias por edad de jubilación en la negociación colectiva. Valencia: Tirant lo Blanch - YANINI BAEZA, J. (1995). Las mejoras voluntarias en la Seguridad Social. Régimen del seguro colectivo laboral. Madrid: Edersa
Bibliografía complementaria	

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

En aras de contribuir con el medio ambiente responsable, desde esta materia se pretende contribuir, no utilizando más que el papel imprescindible, dando mayor uso a los medios telemáticos.

La implicación con el ángulo de género es también vocación de esta materia en todos los temas a estudiar.

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías